

תספורת בראש חודש שחל בשבת לספרדים

טעמים להיתר למעשה בדעת מרן

1. היתר גילוח בשבת וראש חודש נכתב בדעת מרן

מקור דברי המשנ"ב הוא בב"ח (ד"ה 'וכתב בהגהת'). והמעין בדבריו ובדברי כל נושאי הכלים שבאו אחריו יראה שכתבו בפירוש היתר זה של ראש חודש שחל בשבת, אף בדעת האוסרים בראש חודש רגיל מטעם שלא יהיו ל"ג ימי אבלות, והוא היתר לכל השיטות של מניית ימי האבלות.

ב"ח אורח חיים סימן תצג:

ונראה לי דודאי לא נהגו היתר אלא מל"ג ואילך אלא דמכל מקום סבירא ליה דבחל ראש חודש אייר בשבת מאחר דמיתוספא שמחה ביום השבת שהוא שבת וראש חודש אין להחמיר באבלות ישנה כולי האי ונושאים בו ואף על גב דאין נושאים בראש חודש אייר דעלמא שאינו של שבת מכל מקום בחל בשבת נושאים בו כנ"ל והכי נקטינן ודל"ק:

וכעין זה כתב המג"א (תצג ב) לאחר שהביא שיטות שונות בימי האבלות כתב בהדיא שלגבי ראש חודש שחל בשבת אין הבדל בין השיטות:

מגן אברהם סימן תצג ס"ק ב:

וכשחל ר"ח בשבת מותרין הכל לישא באותו שבת.

כלומר דין זה להתיר בראש חודש שחל בשבת הוא בהדיא אף לסוברים שלא מתירים בראש חודש רגיל כיון שצריך ל"ג ימי אבלות. והוא בדיוק שיטת מרן.

וגם הפר"ח (א) העתיק כלשון הב"ח כלומר כתבו היתר זה בשיטת מרן ולא באו לחלוק.

פרי חדש אורח חיים סימן תצג סעיף ג

דאע"ג דאין נושאים נשים בראש חודש אייר דעלמא, כשחל בשבת מאחר דמיתוספא שמחה ביום השבת שהוא שבת וראש חודש אין להחמיר באבלות ישנה כולי האי ונושאים בו.

וגם המשנ"ב (תצג ה) כשהביא ההיתר ציטט אחרונים אלו וכתב:

משנה ברורה סימן תצג ס"ק ה

ואף להנהיגין איסור גם עד ר"ח אייר מ"מ אם חל ר"ח בשבת כיון שיש כאן תוספת שמחה שבת ור"ח יש להתיר להסתפר בע"ש מפני כבוד השבת

ולמעשה קשה מאד לטעון בדעת מרן אחרת נגד כל הפוסקים הללו מבלי להביא נושא כלים אחד שכותב כך בהדיא. ולא מצאתי כזה.

וטעמה של סברה זו המוסכמת בדעת מרן על כל נושאי הכלים היא שכאשר יש שמחה, נדחית האבלות אפילו שלא קיים מנין הימים כפי שנפסק לגבי בעל ברית. והוא הדין כאן שלדעת פוסקים אלו יש שמחה יתירה בראש חודש שחל בשבת אין לחוש למנין ל"ג יום שלמים.

וכן הבין בפירוש בדעת מרן באגרות משה שכתב:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ו סימן לו

דחל ר"ח אייר בע"ש ובש"ק, שמותר משום תוספת שמחה באותה שבת שהוא שבת ור"ח אפילו לאותן הנהגים כמנהג ספרד כהמחבר באו"ח ריש סימן תצ"ג.

הלכה ולמעשה וטעמיו בקצרה

גילוח - מי שמגלח זקנו בקביעות מותר לו להתגלח בערב שבת זו של ר"ח אייר.

תספורת - בתספורת הראש נכון להחמיר. למעט מי שרגיל להסתפר כל שבוע וכעת נראה פרוע או מצטער. וטוב לחוש לדברי הסוד ולהמנע בכל אופן מתספורת הראש עד שבועות.

טעמי ההיתר בקצרה:

- היתר גילוח בערב שבת ור"ח הובא בכל נושאי הכלים בפירוש בשיטת השו"ע שאוסר גילוח בראש חודש.
- גם השו"ע עצמו התיר לקצר את ימי האבלות בצירוף של שמחת שבת לשמחת ל"ג בעומר אע"פ שלא יהיו בהם ל"ג יום שלמים.
- מנהג רבים מגדולי פוסקי ספרד להתיר אפילו בראש חודש רגיל. ודי להחמיר במה שכתב השו"ע בפירוש.
- גילוח הזקן קל מגילוח הראש לכמה שיטות כנפסק למעשה בחזו"ע ובילקו"י אפילו בראש חודש רגיל.
- לא נהגו גדולי הדורות לדחות סברא של פוסק רק מצד שאינו שייך למוצא או לחוג הקרוב 'שלנו', אלא היה כבוד הדדי לכל סברא שהיא ישרה.

רקע וסברות הצדדים

חכם אחד כתב להתיר גילוח בערב שבת זו לספרדים וחכם אחר אסר. וטעם האוסרים הוא שכיון שהב"י כתב שהימים להיות ל"ג יום שלמים ולכן אסר תספורת בר"ח רגיל, ממילא לא יתכן שיסכים גם בראש חודש שחל בערב שבת כיון ש- 'זיל בתר טעמא'. וממילא דברי המשנ"ב (תצג ה) שהתיר הוא נגד מרן השו"ע.

דעת מרן לאסור בראש חודש כשלא חל בשבת

מרן הביא דעת הסוברים להתיר בראש חודש אייר רגיל. וכתב עליהם:

בית יוסף אורח חיים סימן תצג

והוא ודאי שיבוש הוא דלא אמרו דשני ימים של ראש חודש אין אבלות נוהג בהם אלא לנוהגים איסור תספורת עד עצרת דבלא שני ימים דראש חודש משכחת שלשים ושלשה יום אבל לדין דלא נהגינן איסור אלא עד ל"ג יום בעומר בלבד כל שלשים ושלשה יום אסור להסתפר ואפילו בראש חודש:

כלומר שבשיטתנו שמקלים הכל לאחר ל"ג בעומר, אם נתיר בראש חודש אייר נמצא שלא יהיו לנו ל"ג ימי אבלות ההכרחיים. וממילא יש לאסור בראש חודש.

5. יחס בין פוסקי אשכנז וספרד בדברים שבסברא

המשנ"ב בהקדמתו הסביר מדוע החליט לכתוב את ספרו ובין השאר כתב שיש נושאי כלים חדשים שהציבור לא מכיר:

משנה ברורה הקדמה: ומאותו העת עד עתה רבו כמו רבו כמה גאונים מפורסמים מפרשי השו"ע א"ר ומטה יהודא ומאמר מרדכי ורבות כהנה.

והנה פלא ששניים מתוך השלשה הם בכלל מפוסקי ספרד. אלא שמעולם לא נהגו פוסקי אשכנז להדיר את פוסקי ספרד ולא הדירו פוסקי ספרד את פוסקי אשכנז וכל מי שאמר דברים ישרים קיבלו דבריו. ורק במקום שיש מנהג ברור לחלק עשה כל אחד כמנהגו.

וטוב לשמור על דרך טובה זו שנהגו בה כלל חכמי ישראל.

2. פעמים שהשו"ע עצמו התיר אע"פ שאין ל"ג יום שלמים

בסעיף ב' כתב השו"ע:

'ואין להסתפר עד יום ל"ד בבקר אלא א"כ חל יום ל"ג ערב שבת שאז מסתפרין בו מפני כבוד השבת.'

ולכאורה סותר את עצמו שהרי בב"י כתב שבמקום שלא יהיו ל"ג יום אין להתיר בתספורת. ומוכה שמרן עצמו התיר לכבוד שבת להוריד יום בצירוף שמחה נוספת. ולא חש שבזה לא יהיו ל"ג יום מלאים. ומסתבר שראש חודש לא גריעא מל"ג בעומר להצטרף לשבת להחשב שמחה ולדחות האבלות. ולכן הקלו בזה כל האחרונים.

ואין בזה חילוק בין סוף האבלות לאמצעיתה כיון שבאבלות רגילה לא מקלים למי שהשלושים שלו חלים בשבת להתגלה ביום שישי כמובא בחזו"ע (אבלות חלק ב' עמ' רצו). אלא שהוא דין בעומר שהיא אבלות קלה שבצירוף שבת לשמחה נוספת נדחית האבלות.

3. מנהג רבים מפוסקי ספרד להתיר אפילו בסתם ר"ח

העיקרון של חיוב ל"ג ימי אבלות מלאים, הוא פשוט דווקא בין פוסקי אשכנז ואילו רבים מגדולי פוסקי ספרד נהגו להקל להתגלה בכל ראש חודש אייר ואע"פ שאין ל"ג ימי אבלות. ובתוכם **הרדב"ז** (ב תרפז – בזמן מרן) ו**כ"כ מהר"ם לונזנו** (חי קצת אחרי מרן הב"י הטורקיה איטליה וא"י) ו**כנסת הגדולה** (הגהות ב"י תצג ג – לפני כ 400 שנה) **פרי חדש** (תצג ג – לפני 350 שנה) **מרן החיד"א** (יוסף אומץ מ, סה, טוב עין יח – לפני כ 200 שנה). **סידור בית עובד** (עמ' 480 סע' ט) ו**במועד לכל חי לר' חיים פלאג'י** (ו ג – לפני כ 150 שנה). ו**בכף החיים** (תצג מ – לפני כ 100 שנה) בשם **ערך לחם ועיקרי הד"ט**. ו**בארץ חיים** (סתהון אור"ח תצג ג – לפני כ 50 שנה) הביא בשם מורו שנהגו הרוב בצפת להתגלה בראש חודש אע"פ שיוצא בחול ואע"פ שהפסיקו האבילות בלג בעומר.

ומוכח שמנהג רבים מהספרדים להקל אף בראש חודש רגיל. ומנהג זה הובא ברדב"ז כמנהג שהיה עוד קודם מרן והמשיך במקומות מסויימים עד ימינו. כך שרבים לא נהגו בזה כמרן ולא שינו פסיקתם לאחר פסיקתו.

ועוד שמרן עצמו כתב כאן (בית יוסף תצג) בטעם האיסור בראש חודש אייר רגיל 'ונראה לי שכיון שלא נהגו רוב העולם כן טעות הוא בידם' ומכאן שאפשר שאם היה יודע שמנהג הספרדים ברוב תפוצות תבל להתיר, אפשר שהיה מתיר בעצמו. ובכל אופן די לנו לחוש למרן במה שכתב בפירושו לאסור באש חודש רגיל, ולא צריך לאלץ בדבריו מה שלא כתב ולהרבות במחלוקת.

4. גילוח הזקן קל מתספורת

בכמה מקומות מצינו סברות שהיתר גילוח הזקן בעומר קל מתספורת.

החיד"א (יוסף אומץ סימן מ) לאחר שהביא להלכה דברי המתירים להסתפר בראש חודש כתב 'והם ז"ל דיברו בגלילות טורקיה שהגלוח הוא שער הראש לבד. והדברים ק"ו בערים האל שנהגו לספר זקנם במספרים או בסם דודאי גדול צערם מאד'.

וכן **בחזו"ע** (יו"ט עמ' רס"ב) כתב לחלק בין גילוח הזקן לתספורת וסמך להתיר לאנשים שמצטערים להתגלה בר"ח אייר ואפילו שלא חל בערב שבת.

והביא דבריו **בילקו"י** (תצ"ג יב) והוסיף להתיר למצטער להתגלה ביום שישי אפילו כשראש חודש חל ביום ראשון.

ולפי כל זה כל שכן שיש להתיר לגלוח הזקן כשחל ראש חודש בערב שבת.